

การพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน Developing Model for Analyzing Community Problems with Participation in Community Development

วิชญ์ มะลิตัน¹

E-mail: wich.mal@lru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบและความพึงพอใจต่อการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน กลุ่มเป้าหมาย 1) นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน จำนวน 30 คน 2) คณะกรรมการหมู่บ้านหมู่บ้านละ 10 คน จาก 4 หมู่บ้าน รวม 40 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม และแบบประเมิน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การบ่งชี้ความรู้ ต้องทำให้เห็นภาพรวมของชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและแสวงหาความรู้ ต้องใช้เวทีช่วยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดความภูมิใจ ขั้นตอนที่ 3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบต้องจัดเวทีแสวงหาจุดแข็ง จุดอ่อนร่วมกัน ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ชุมชนต้องได้ข้อมูลครบ แล้วร่วมกันหาทางออกด้วยโครงการ ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ ต้องมีการปรึกษาหารือกันเพื่อร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานและนำข้อมูลไปสู่การแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ละกลุ่มต้องทำกิจกรรมและการดำเนินโครงการให้เห็นจุดเด่น ขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ ต้องนำผลที่ได้จากโครงการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักศึกษาและคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน พบว่านักศึกษาและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้าร่วมการพัฒนารูปแบบ มีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.54) และ ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.34) ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed to study model development and satisfaction of community problem analysis with the process of participation in community development. Target groups 1) 30 students in community development program and 2) Village committee 10 people from 4 villages, total 40 people. Data collected by interviews. Answer the questionnaire And assessment form The research results were found that The development of a model of community problem analysis to lead to the development of a community development project has a total of 7 steps: Step 1 Identification of knowledge Must provide an overview of the community. Step 2 Building and seeking knowledge There must be a forum to help the community get involved. Create a sense of belonging and pride. Step 3 Organizing knowledge into a system requires a forum to seek strengths. Common weaknesses. Step 4. Processing and scrutinizing knowledge. The community must have all the information. And work together to find a solution with the project. Step 5 Access to knowledge There is a need for consultation to jointly plan the work and bring information to resolve the problem. Step 6 Sharing and learning. Each group has to do activities and project implementation to highlight its strengths. Step 7 Learning: The results of the project must be shared with each other. And when analyzing the satisfaction of students and village committees towards the development of a community problem analysis model with a process of participation in community development. It was found that students and the village committee who joined the model development. They were satisfied at a high level ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.54) and ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.34) together.

Keywords: model development, analysis of community problems, process of participation in community development

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ความเป็นมาของปัญหา

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2559: 4-22) ได้กล่าวถึงผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาว่าปัญหาของชุมชนทั้งในเขตเมืองและชนบทที่เกิดขึ้นและร่วมกันสะท้อนปัญหาการพัฒนาตลอดช่วงเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา โดยพบว่าข้อดีของการพัฒนาแบบคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคือทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันของคนในเครือข่ายร่วมแต่ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาก็คือการวิเคราะห์สภาพปัญหาของตนเองก่อนจะนำไปเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดสภาวะรู้เขาแต่ไม่รู้เรา จนกระทั่งนำไปสู่การล่มสลายของการพัฒนาชุมชนได้ในที่สุด

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2550: 154-155) ได้ปรับแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ เพื่อกำหนดหลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชนไว้ 10 ประการ คือ 1) ต้องสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน 2) ต้องเป็นโครงการเอนกประสงค์ที่ช่วยแก้ปัญหาได้หลายด้าน 3) ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปพร้อมๆ กับการดำเนินงาน 4) ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ 5) ต้องแสวงหาและพัฒนาให้เกิดผู้นำในท้องถิ่น 6) ต้องยอมรับให้โอกาสสตรี และเยาวชนมีส่วนร่วมในโครงการ 7) รัฐต้องเตรียมจัดบริการให้การสนับสนุน 8) ต้องวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพทุกระดับ 9) สนับสนุนให้องค์กรเอกชน อาสาสมัครต่างๆ เข้ามีส่วนร่วม และ 10) ต้องมีการวางแผนให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนที่สอดคล้องกับความเจริญในระดับชาติ สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564: 4-5) ที่ได้ระบุถึงหลักการสำคัญของแผนที่จะมุ่งพัฒนาไว้คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ที่มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคอนทุกช่วงวัย เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และกำหนดเป้าหมายพลเมืองไทยที่พึงปรารถนาไว้คือ คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทาประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก

ตำบลเมือง อำเภอมือง จังหวัดเลย เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองมีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านมีลักษณะเด่นแตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะใน 4 หมู่บ้านคือ บ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 บ้านน้ำภู หมู่ 4 บ้านน้ำภู หมู่ 10 และบ้านสามแยก หมู่ 6 มีผู้นำชุมชนที่หลากหลายวัยมาทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีลักษณะที่เป็นหมู่บ้านกึ่งเมืองคือบ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 และบ้านสามแยก หมู่ 6 ส่วนบ้านน้ำภู หมู่ 4 และหมู่ 10 มีลักษณะเป็นหมู่บ้านกึ่งชนบท ทุกปีจะมีงบประมาณจากภาครัฐมาสนับสนุนการจัดทำโครงการพัฒนา แต่ผลที่เกิดขึ้นหลายโครงการที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความสงสัยในการทำโครงการว่าแก้ปัญหาที่ได้จริงหรือไม่หรือแม้แต่เมื่อทำโครงการแล้วกลับขาดความต่อเนื่อง ทำแล้วทอดทิ้ง ทำให้สูญเสียเวลา สูญเสียงบประมาณเป็นอย่างมาก

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเกิดจากการขาดการวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นรูปธรรมโดยเฉพาะรูปแบบที่มีกระบวนการชัดเจนที่จะสามารถนำไปสู่การพัฒนานั้น ต้องเน้นการให้ชุมชนเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการพัฒนาด้วยตนเอง โดยมีนักพัฒนาเป็นผู้จัดกระบวนการหรือผู้ประสานงานในกระบวนการ อันจะทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนเองและพัฒนาตนเองได้ ซึ่งหากมีการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่เหมาะสมจากฐานราก มีการนำเอาวิธีการใช้ที่สามารถสะท้อนปัญหาของทุกระดับการมาบรรจบไว้ร่วมกันแล้วสร้างทางเลือกการพัฒนาด้วยโครงการที่เหมาะสมจะทำให้ประหยัดเวลาในการทำงาน การพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้องเพื่อแก้ปัญหาที่ตรงจุดและเกิดพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานวิจัยต่อการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

ในงานพัฒนาชุมชน

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดว่าด้วยการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐาน ปรัชญา แนวความคิด และหลักการที่ปรารถนาให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ด้วยพลังของชุมชน การพัฒนาชุมชนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวเอง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนก็ยังคงอาศัยหลักการเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการจะเข้าใจในการวิเคราะห์ชุมชนอย่างดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องลงไปวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนจากสนาม โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาชุมชนจนถึงเทคนิควิธีการวิเคราะห์ชุมชน

อย่างน้อยที่สุดนักพัฒนาต้องมีการวางแผน โดยติดต่อหาชุมชนเพื่อที่จะได้ลงไปปฏิบัติงานสนามและสรุปผลของการวิเคราะห์ชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กาญจนา แก้วเทพ (2552:12) กล่าวถึงการวิเคราะห์ ว่าหมายถึง การค้นหาสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น ทำไมคนไทยเป็นคนปลูกข้าว แต่กลับไม่มีข้าวกิน เป็นต้น เพื่อดูสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเหตุการณ์ ซึ่งอาจจะเป็นมูลเหตุใจ ความหมายต่างๆ และหมายถึงการแยกแยะองค์ประกอบของสิ่งต่างๆ ออกมาเป็นชิ้นส่วนย่อยๆ และค้นหาโครงสร้างดังกล่าว และได้เสนอการวิเคราะห์ชุมชน/สังคม สำหรับการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนว่า เป็นการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชีวิตของคนในชุมชน ลักษณะทางกายภาพ โครงสร้างปัจจุบันด้านต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น และวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา พลังของการแก้ไขปัญหา การวิเคราะห์ทบทวนอดีตและปัจจุบัน การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงการทบทวนตัวเองของนักพัฒนาและชาวบ้านและกิจกรรม กระบวนการทำงานที่ได้ลงมือไป ทั้งนี้จะช่วยให้คุณคล้อยตาม นักพัฒนา มีความเข้าใจชุมชนมากขึ้นในลักษณะที่รอบด้านและลุ่มลึก และเพื่อให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อชุมชนและสังคมของตนเอง

มณีนมัย ทองอยู่ (2558:35) กล่าวถึงเนื้อหาของการวิเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยสังเขป คือ (1) เนื้อหาสภาพความเป็นจริงของชีวิตชุมชน ชีวิตบุคคล พัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงในสภาพปัญหาปัจจุบันของชุมชน สาเหตุต่างๆ และอนาคตของชุมชน (2) พิจารณาเนื้อหาค่าเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากภายนอกแล้วควรสนใจต่อปฏิกริยาของคนในชุมชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงปฏิกริยา ได้แก่ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านความคิดเห็น ด้านการกระทำ (3) เนื้อหา การวิเคราะห์หาขุมพลังที่มีอยู่เพื่อเป็นต้นทุนสำหรับการก้าวเดินต่อไป ได้แก่ กลุ่มขุมพลังในแง่ความรู้สึก ความสามารถ สติปัญญา สำหรับการแก้ไขปัญหา และขุมพลังในแง่คุณค่าคุณธรรม คุณงามความดีที่มีในชุมชน และถ้าเมื่อวิเคราะห์ในแง่ระบบคุณค่า จะพบว่า เป็นคุณค่าที่ชุมชนสร้างมาเองเห็นได้จากการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เป็นค่านิยมที่อำนาจภายนอกสอดแทรกเข้ามา และการปรับประสานระหว่างคุณค่าดั้งเดิมและค่านิยมแบบใหม่ สอดคล้องกับภาสุดา ภาคาผล และมณีนมัย อังควาณิช (2560: 28) กล่าวถึงหลักในการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ว่าประกอบไปด้วย (1) ต้องวิเคราะห์ด้วยความเป็นธรรมและมองการณ์ไกล คือปราศจากอคติและคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย (2) ต้องระบุปัญหาที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ให้ชัดเจน และจะต้องไม่กว้างมากจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์และวางแผนแก้ไขปัญหาต่อไป (3) การค้นหาและระบุปัจจัยที่เห็นอย่างเด่นชัดที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหานั้นๆ ขึ้น (4) การค้นหาปัจจัยที่ซ่อนเร้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ในการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของชุมชน ซึ่งจะต้องนำเอาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พัฒนาชุมชน สังคมวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา หรือแม้แต่เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาปัญหาดังกล่าว และ (5) การวิเคราะห์ระบบ (Systemic Analysis) คือปัญหาของชุมชนมีมากมายหลายปัญหา แต่ละปัญหามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน บางปัญหาแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อได้แก้ปัญหานั้นก่อนแล้ว และบางปัญหาเมื่อแก้ไขแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา ดังนั้นจึงต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนก่อน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) การบ่งชี้ความรู้ เป็นขั้นตอนการพิจารณาว่าเพื่อดำเนินการให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมาย องค์กรหรือคนในองค์กรต้องรู้อะไรหรือมีความรู้ในเรื่องใด ขณะนี้มีความรู้ อะไรอยู่แล้วบ้าง อยู่ในรูปแบบใดและหรืออยู่ที่ใคร 2) การสร้างและแสวงหาความรู้ เพื่อดำเนินการตามเป้าหมายขององค์กร ที่ต้องมีการสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่าและกำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้วหรือไม่ได้ใช้ออกไป 3) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต 4) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการปรับปรุงความรู้ในองค์กรให้เป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน สมบูรณ์และเข้าใจได้ 5) การเข้าถึงความรู้ การทำให้ผู้ที่ต้องการใช้ความรู้ เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 6) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทั้งในรูปแบบของ Explicit และ Tacit Knowledge ในองค์กร ซึ่งมีวิธีการดำเนินการได้หลายวิธี และ 7) การเรียนรู้ การทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดระบบการเรียนรู้ที่หมุนเวียนต่อเนื่องกันจากการสร้างองค์ความรู้และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) โดยการให้นักศึกษาทดลองปฏิบัติการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมค้นหาปัญหา การแก้ไขปัญหา ผ่านการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมระดมสมองของชุมชน แล้วทดสอบด้วยการวิเคราะห์แบบทดสอบความพึงพอใจต่อรูปแบบที่ได้ดำเนินการ

2. กลุ่มเป้าหมาย

2.1 นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา รายวิชา 2533301 - 59 การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนและแนวทางการพัฒนา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน

2.2 กลุ่มชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้กลุ่มเป้าหมายคือคณะกรรมการชุมชน จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 3 คน กรรมการหมู่บ้าน 3 คน และอาสาสมัคร พัฒนาชุมชน (อช.) 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

3.2 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาและชุมชนต่อรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การศึกษาการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่ม (Focus group description) โดยผู้วิจัยนัดหมายชุมชนที่กำหนดไว้เป็นพื้นที่วิจัย เพื่อให้ทราบล่วงหน้าพร้อมกันนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการลงเก็บข้อมูล ส่วนนักศึกษาแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 7 คน ลงพื้นที่ศึกษาใน 4 หมู่บ้านคือ บ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 มีผู้ใหญ่ชุงง เหล่าประเสริฐ (เป็นที่ปรึกษากลุ่ม) บ้านน้ำฤ หมู่ 4 มีผู้ใหญ่ประสวน โพธิ์สุวรรณ (เป็นที่ปรึกษากลุ่ม) บ้านสามแยก หมู่ 6 มีผู้ใหญ่ณภาพร ชัชวาล (เป็นที่ปรึกษากลุ่ม) และบ้านน้ำฤ หมู่ 10 มีผู้ใหญ่บุญโฮม แก้วนิคม (เป็นที่ปรึกษากลุ่ม) ผู้วิจัยติดตาม ตรวจสอบ และบันทึกความก้าวหน้า

4.2 การศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานวิจัยต่อการพัฒนารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยใช้แบบประเมินเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดทำโครงการ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมต่อผู้เข้าร่วมทั้งสองกลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ มีการใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างคือ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย โดยมีการแปลผลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556: 121)

ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.51 – 5.00 แปลว่า พึงพอใจในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 3.51 – 4.50 แปลว่า พึงพอใจในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 2.51 – 3.50 แปลว่า พึงพอใจในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.51 – 2.50 แปลว่า พึงพอใจในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยที่ระดับ 1.00 – 1.50 แปลว่า พึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ผ่านแนวคิดของสำนักปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ที่มีความเชื่อว่าความจริงหรือปรากฏการณ์ทางสังคมมีความเป็นพลวัตตามเงื่อนไขในบริบทของสังคมนั้นๆ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้แล้วจะทำการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ด้วยความรอบคอบ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 การบ่งชี้ความรู้: เป็นขั้นตอนการพิจารณาว่าเพื่อดำเนินการให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมาย องค์กรหรือคนในองค์กรต้องรู้อะไรหรือมีความรู้ในเรื่องใด ขณะนี้มีความรู้อะไรอยู่แล้วบ้าง อยู่ในรูปแบบใดหรืออยู่ที่ใคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยและนักศึกษาแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมายได้เข้าไปร่วมประชุมกับตัวแทนชุมชน เพื่อร่วมกันทบทวนสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนบ้านกำเนิดเพชร

หมู่ที่ 11 ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 4 กิโลเมตร มีถนนเข้าถึงหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ทำให้ชาวบ้านไปมาหาสู่กับหมู่บ้านอื่นได้สะดวก มีระบบน้ำประปาและมีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน การติดต่อสื่อสารส่วนมากนิยมใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อสื่อสารเพราะมีความสะดวกสบาย มีจำนวนครัวเรือนที่อยู่จริงตามข้อมูล จปฐ. ปี 2562 จำนวน 1,216 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด ประชากร ชาย 513 คน หญิง 528 คน รวมทั้งสิ้น 1,041 คน เป็นลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท บ้านน้ำภู หมู่ที่ 4 มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขา สภาพดินของบ้านน้ำภูส่วนใหญ่มีสภาพเป็นดินดำ อุดมสมบูรณ์ดีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของหมู่บ้านความอุดมสมบูรณ์พร้อมของผืนดิน โดยมีแหล่งน้ำมีบ่อน้ำตื้น 8 แห่ง สาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆมีระบบไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ทุกครัวเรือน มีถนนในหมู่บ้านน้ำภูชาวบ้านมีการคมนาคมโดยใช้รถจักรยานยนต์และรถส่วนตัว มีการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านน้ำภู มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านน้ำภู มีวัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง คือ วัดป่าบ้านน้ำภู บ้านน้ำภู หมู่ 10 ก่อตั้งเมื่อปี 2442 เดิมตั้งอยู่ทุ่งนาใหญ่ปัจจุบันเป็นบ้านปากภู หมู่ที่ 3 ตำบลเมือง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ชื่อบ้านนาดี ต่อมาได้เกิดโรคระบาด (โรคห่า) ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากถึงได้แยกเป็น 2 หมู่บ้าน โดยยึดเอาต้นมะม่วงเป็นชื่อหมู่บ้านพร้อมตั้งวัดสำหรับไว้เป็นที่ปฏิบัติ ธรรม ตั้งแต่นั้นมาโดยมี นายทอน ศรีวิรัตน์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกเมื่อปี พ.ศ. 2434 ต่อมาได้เกิดมีไฟไหม้วัด และกุฏิที่อยู่ใกล้เคียงต้นมะม่วงได้ถูกไฟไหม้เสียหายจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านหมู่บ้านเป็น หมู่บ้านน้ำภู ตามชื่อ ลำห้วยที่ไหลผ่านกลางหมู่บ้าน บ้านสามแยก หมู่ที่ 6 อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเลย 7 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้าน มี 2,500 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย จำนวน 500 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตร จำนวน 2,000 ไร่

ขั้นตอนที่ 2: การสร้างและแสวงหาความรู้ เพื่อดำเนินการตามเป้าหมายขององค์กร ที่ต้องการสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่าและกำจัดความรู้ที่ไม่ใช้แล้วหรือไม่ได้ใช้ออกไป พบว่า บ้านกำเนิดเพชร หมู่ที่ 11 มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนร่วมตัดสินใจอนาคตของชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนาและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ใช้กระบวนการ AIC ช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานสร้างการยอมรับความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกของชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนมีส่วนร่วม บ้านสามแยก หมู่ที่ 6 ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่เข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาดีเด่น ภายใต้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ ในอนาคตสามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ ปราศจากสิ่งเสพติด และเป็นหมู่บ้านที่มีความสงบเรียบร้อย หมู่บ้านสามแยกยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น การจักสานกระติบข้าว ตะกร้า กระด้ง หวดนึ่งข้าว ข้อง จึงเหมาะแก่การส่งเสริมเผยแพร่ภูมิปัญญาในอนาคต และสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้ เพื่อง่ายต่อการพัฒนา บ้านน้ำภู หมู่ที่ 4 มีพื้นที่ป่าชุมชนเป็นบริเวณกว้างอยู่ท้ายหมู่บ้านทางทิศใต้ และตะวันตกที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าไม้เบญจพรรณ เป็นป่าห้วยาคาและป่าไผ่ซึ่งชาวบ้านเอาไว้ใช้ในการเป็นสถานที่หาอาหารและของป่า โดยเฉพาะอาหารจำพวกหน่อไม้และเห็ด เพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนและในส่วนของห้วยาคานั้น ประชาชนได้นำมาทำเป็นไฟหุงข้าวเพื่อใช้ในการหุงหลังคา ในการหาเก็บของตามธรรมชาตินั้น ชุมชนได้มีการตกลงร่วมกัน ในเรื่องของการเก็บหน่อไม้และครัวเรือน บ้านน้ำภู หมู่ที่ 10 ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ค้าขาย, ปลูกข้าว ยางพาราเป็นส่วนมาก รายได้ส่วนใหญ่มาจากขายผลผลิตทางการเกษตร

ขั้นตอนที่ 3: การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ในขั้นนี้กลุ่มชุมชนและนักศึกษาประจำกลุ่มได้ร่วมกันหาวิธีการจัดการความรู้ที่มีให้เป็นระบบ เพื่อวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต และมีการร่วมกันจัดกระบวนการกลุ่ม ที่นำไปสู่การจัดความรู้ให้เป็นระบบเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต ของบ้านกำเนิดเพชร หมู่ที่ 11 จะมีการทดลองจัดเวทีแสวงหาจุดแข็ง จุดอ่อนร่วมกัน เปรียบเทียบกับการทำเวทีระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (AIC) ทั้งนี้กรรมการชุมชนเห็นร่วมกันว่าการทำเวทีเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแล้ว บ้านน้ำภู หมู่ที่ 4 การระดมสมองนั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมมากกว่ารูปแบบอื่น ทั้งนี้เนื่องจากมีความเป็นกันเองสูง การพูดคุยและอธิบายสภาพต่างๆ จะสอดคล้องกับกลุ่มกรรมการและชุมชน บ้านน้ำภู หมู่ที่ 10 การทำเวทีระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (AIC) กรรมการชุมชนเห็นร่วมกันว่าการทำเวทีเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์จะเป็นการทำเวทีอย่างมีขั้นตอนที่ง่ายและเป็นระบบ บ้านสามแยก หมู่ที่ 6 การทำเวทีระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ (AIC) กรรมการชุมชนเห็นร่วมกันว่าการทำเวทีเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากการระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์จะเป็นการทำเวทีอย่างมีขั้นตอนที่ง่ายและเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4: การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการปรับปรุงความรู้ในองค์กรให้เป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน สมบูรณ์และเข้าใจได้ ในการวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัย นักศึกษาในแต่ละกลุ่มและชุมชนได้มาร่วมกันประมวลถึงกิจกรรมที่ผ่านมาเพื่อประมวลและกลั่นกรองสิ่งที่ได้จากกระบวนการวิจัย เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์และเข้าใจได้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติของคณะกรรมการ ผลการวิจัยพบว่า บ้านน้ำภูหมู่ที่ 4 และ 10 ได้มีมติว่าจะมาประชุมร่วมกันที่ศาลาประชาคมบ้านน้ำภู หมู่ 4 ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าในการจะวิเคราะห์ปัญหาชุมชนนั้นควรมี ระยะเริ่มต้น ชุมชนต้องมีการตรวจสอบและกลั่นกรองแผนแม่บทชุมชน ว่าเป็นแผนที่จะตอบสนองปัญหาหลักของชุมชนในระดับ

ได้ก่อน ระยะกลาง ชุมชนต้องมีการสรุปผลจากระยะเริ่มต้นไปสู่การลงรายการในตารางสรุปปัญหาไขว้ ระยะสรุปผล ชุมชนที่ได้ข้อมูลครบทั้งสามด้าน คือ ด้านปัญหาชุมชน ด้านแผนชุมชน และด้านการจัดเวที แล้วร่วมกันหาทางออกโดยการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยโครงการ พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบให้เรียบร้อย สุดท้ายจึงนัดหมายระยะเวลาในการดำเนินโครงการต่อไป บ้านกำเนิดเพชร หมู่ที่ 11 และบ้านสามแยก หมู่ที่ 6 ได้ประชุมร่วมกันที่ศาลาประชาคมบ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 พบว่าในการประมวลและกลั่นกรองความรู้นั้น ควรมีแนวทางปฏิบัติคือ ระยะที่ 1 ชุมชนต้องมีการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนก่อน ซึ่งจะคล้ายกับการทำชุมชนศึกษาของนักศึกษา แล้วกลั่นกรองความสอดคล้องกับแผนแม่บทชุมชน ว่าเป็นแผนที่จะตอบสนองปัญหาหลักของชุมชนหรือไม่ก่อน ควรใช้เวทีประชุมกลุ่มเพื่อระดมสมอง ระยะที่ 2 หลังจากได้ข้อมูลจากระยะที่ 1 แล้วชุมชนต้องมีการสรุปผลไปสู่การลงรายการในตารางสรุปปัญหา เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันแล้วนำเสนอต่อที่ประชุม ระยะที่ 3 เมื่อชุมชนได้ข้อมูลครบทั้งสามด้าน คือ ด้านปัญหาชุมชน ด้านแผนชุมชน และด้านการจัดเวทีของคณะกรรมการแล้วจึงร่วมกันหาทางออกโดยการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยโครงการ พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบให้เรียบร้อย สุดท้ายของการทำเวทีจึงนัดหมายระยะเวลาในการดำเนินโครงการต่อไป

ขั้นตอนที่ 5: การเข้าถึงความรู้ การทำให้ผู้ที่ต้องการใช้ความรู้นั้น เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการโดยการรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน จัดการอบรมเกี่ยวกับการเข้าถึงและนำเข้าสู่ข้อมูลในระบบสารสนเทศ โดยจัดขึ้น ณ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ สำนักงานส่งเสริมการเกษตร อำเภอเมือง จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2563 ตั้งแต่เวลา 10.00 – 15.00 น. ผลการจัดกิจกรรมพบว่าชุมชนได้ส่งผู้เข้าร่วมชุมชนละ 3 คน และมีชุมชนอื่นที่สนใจเข้าร่วมอีก 6 ชุมชน ซึ่งวิทยากรได้แนะนำการสืบค้นข้อมูลและการนำเข้าสู่ข้อมูลสารสนเทศของชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นคือชุมชนได้มีการปรึกษารื้อกันเพื่อร่วมกันวางแผนในการดำเนินงานและมีการนำข้อมูลจากตารางไขว้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เพื่อการพัฒนาชุมชน อันจะทำให้มีความสะดวกในการเรียบเรียงและนำเสนอ แต่ปัญหาของชุมชนคือสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียรและการพิมพ์ข้อมูลที่ไม่มีคนคอยตรวจทานก่อนนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ

ขั้นตอนที่ 6: การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทั้งในรูปแบบของ Explicit และ Tacit Knowledge ในองค์กร ซึ่งมีวิธีการดำเนินการได้หลายวิธี เมื่อถึงขั้นการแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้ง 4 หมู่บ้านได้มาร่วมประชุมกันโดยทางผู้วิจัยได้นัดหมายประชุมร่วมกันที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงตำบลเมือง บ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 09.00 น. พบว่าบ้านกำเนิดเพชร หมู่ 11 ได้จัดกิจกรรมนำหมักชีวภาพ บ้านน้ำภู หมู่ 4 และ หมู่ 10 จัดกิจกรรมป่าชุมชน ส่วนบ้านสามแยก หมู่ 6 จัดกิจกรรมพัฒนาอาหารสำหรับสุขภาพ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างได้มาเสนอกิจกรรมและการดำเนินโครงการว่ามีจุดเด่นและน่าสนใจอย่างไร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ขั้นตอนที่ 7: การเรียนรู้ การทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดระบบการเรียนรู้ที่หมุนเวียนต่อเนื่องกันจากการสร้างองค์ความรู้และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในขั้นการเรียนรู้และการเรียนรู้ไปเป็นส่วนหนึ่งของงานเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ นั้นผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาที่ผ่านเวทีการเรียนรู้ทั้ง 6 เวทีมาถอดบทเรียน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนนั้นได้มีการร่วมกันพิจารณาทั้งในส่วนของประชาชนและกรรมการจนกระทั่งนำไปสู่การจัดเวทีและเกิดการวิเคราะห์ด้วยเอกสารตารางไขว้ได้โครงการพัฒนาชุมชนและนำผลที่ได้จากโครงการมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นักศึกษาสามารถนำเอาประสบการณ์ในการทำงานมาใช้อธิบายที่มาและประโยชน์ของตารางไขว้ได้เป็นอย่างดี โดยในการถอดบทเรียนนักศึกษาได้นำมาเสนอต่อหน้าชั้นและต่อหน้าชุมชน ซึ่งถือเป็นการคืนความรู้ให้กับชุมชน

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานวิจัยต่อรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน

ตารางที่ 1 ด้านความพึงพอใจต่อการจัดโครงการของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้			
1. ตารางสรุปปัญหาไขว้สามารถทำให้ท่านวิเคราะห์ปัญหาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ	4.64	0.64	มากที่สุด
2. ตารางสรุปปัญหาไขว้สามารถช่วยให้ท่านทำงานได้ง่ายขึ้นและนำไปสู่การจัดโครงการได้เป็นอย่างดี	4.04	0.55	มาก
3. ท่านคิดว่าการทำตารางสรุปปัญหาไขว้ทำให้การค้นหาปัญหาของชุมชนได้ง่ายกว่าเดิม	3.88	0.65	มาก
4. ท่านคิดว่ากลุ่มในชุมชนสามารถพัฒนาการเรียนรู้อะบบการได้ดีกว่าเดิมหากใช้ตารางสรุปปัญหาไขว้	3.98	0.71	มาก
รวม	4.14	0.64	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้			
1. ท่านพึงพอใจต่อลำดับขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้	3.95	0.69	มาก
2. ท่านพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	3.18	0.69	ปานกลาง
3. ท่านพึงพอใจต่อเอกสารและสื่อประกอบในการจัดกิจกรรม	3.97	0.70	มาก
4. ท่านพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.11	0.67	มาก
รวม	3.78	0.68	มาก
ด้านการนำความรู้ไปใช้			
1. ก่อนทำโครงการท่านไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน	3.78	0.96	มาก
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น	4.08	0.58	มาก
3. หลังจากการทำโครงการแล้วท่านนำความรู้ไปใช้ได้	4.12	0.68	มาก
4. ท่านสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้	3.18	0.69	ปานกลาง
รวม	3.79	0.73	มาก
ภาพรวมโครงการที่ท่านมีความพึงพอใจ	4.21	0.54	มาก
รวม	4.21	0.54	มาก
รวมทุกด้าน (เฉลี่ย)	4.09	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 ภาพรวมโครงการเมื่อประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโครงการจากนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.54) เมื่อวิเคราะห์แยกรายได้ พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.64) และด้านการนำความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.73) และด้านความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจรายข้อ พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ในข้อที่ 1 ตารางสรุปปัญหาไขว้สามารถทำให้ท่านวิเคราะห์ปัญหาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ พบในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.64)

ตารางที่ 2 ด้านความพึงพอใจต่อการจัดโครงการของคณะกรรมการชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านความรู้ ความเข้าใจในโครงการ			
1. ตารางสรุปปัญหาไขว้สามารถทำให้ท่านวิเคราะห์ปัญหาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ	3.57	0.55	มาก
2. ตารางสรุปปัญหาไขว้สามารถช่วยให้ท่านทำงานได้ง่ายขึ้นและนำไปสู่การจัดโครงการได้เป็นอย่างดี	3.41	0.26	ปานกลาง
3. ท่านคิดว่าการทำตารางสรุปปัญหาไขว้ทำให้การค้นหาปัญหาของชุมชนได้ง่ายกว่าเดิม	3.01	0.79	ปานกลาง
4. ท่านคิดว่ากลุ่มในชุมชนสามารถพัฒนาการเรียนรู้อะไรก็ได้ดีกว่าเดิมหากใช้ตารางสรุปปัญหาไขว้	3.26	0.11	ปานกลาง
รวม	3.31	0.34	ปานกลาง
ด้านความพึงพอใจต่อการจัดโครงการ			
1. ท่านพึงพอใจต่อลำดับขั้นตอนในการจัดโครงการ	3.63	0.46	มาก
2. ท่านพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	2.95	0.19	ปานกลาง
3. ท่านพึงพอใจต่อเอกสารและสื่อประกอบในการจัดกิจกรรม	4.01	0.21	มาก
4. ท่านพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.04	0.88	มาก
รวม	3.66	0.68	มาก
ด้านการนำความรู้ไปใช้			
1. ก่อนทำโครงการท่านไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน	4.22	0.61	มาก
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความรู้เพิ่มมากขึ้น	3.96	0.79	มาก
3. หลังจากการทำโครงการแล้วท่านนำความรู้ไปใช้ได้	3.02	0.34	ปานกลาง
4. ท่านสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้	3.18	0.69	ปานกลาง
รวม	3.56	0.49	มาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ภาพรวมโครงการการทำงานมีความพึงพอใจ	4.60	0.14	มากที่สุด
รวม	3.51	0.44	มาก
รวมทุกด้าน (เฉลี่ย)	4.05	0.34	มาก

จากตารางที่ 2 ภาพรวมโครงการเมื่อประเมินความพึงพอใจต่อการจัดโครงการจากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.34) และเมื่อวิเคราะห์แยกรายด้านพบว่า ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการโครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.68) รองลงมาได้แก่ ด้านการนำความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.49) และด้านความรู้ความเข้าใจในโครงการ พบในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.34) ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจรายข้อ พบว่า ด้านความพึงพอใจต่อภาพรวมของการจัดโครงการ พบในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.14) ส่วนข้อที่พบความพึงพอใจน้อยที่สุดในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านความพึงพอใจต่อการจัดโครงการ ข้อ 2 ท่านพึงพอใจต่อระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.19)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน พบว่าขั้นตอนที่ 1 การบ่งชี้ความรู้ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและแสวงหาความรู้ ขั้นตอนที่ 3 การจัดความรู้ให้เป็นระบบ ขั้นตอนที่ 4 การประมวลและกลั่นกรองความรู้ ขั้นตอนที่ 5 การเข้าถึงความรู้ ขั้นตอนที่ 6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 7 การเรียนรู้ และผลการศึกษาค้นคว้าของชุมชนที่เข้าร่วมงานวิจัยต่อรูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน พบว่าภาพรวมโครงการความพึงพอใจต่อการจัดโครงการของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.54) เมื่อวิเคราะห์แยกรายได้ พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.64) ส่วนภาพรวมโครงการความพึงพอใจต่อการจัดโครงการจากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.34) และเมื่อวิเคราะห์แยกรายด้านพบว่า ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการโครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.68)

อภิปรายผล

รูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ที่เหมาะสมกับนักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยกระบวนการที่ทำจะเริ่มจาก การลงพื้นที่เตรียมข้อมูล (ในรายวิชาที่เรียกว่า ชุมชนศึกษา) แล้วจึงทบทวนแผนแม่บทชุมชน สามารถใช้กระบวนการเวทีทั้ง AIC SWOT หรือ Focus group analysis ก็ได้ เพื่อเป็นการทบทวนปัญหาที่ถูกต้องได้ในคราวประชุมคณาจารย์หมู่บ้านครั้งที่ผ่านมา หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียงต่อกันในตารางไขว้สรุปปัญหาใน 3 ด้าน คือ ปัญหาจากการเตรียมชุมชนหรือการทำชุมชนศึกษา ปัญหาจากด้านการประชาคมแผน และสุดท้ายคือการประชาคมปัญหาทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดโครงการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ ธนพรรณ ธาณี (2560: 50) ที่กล่าวถึงขั้นตอน ของการวิเคราะห์ชุมชนว่ามีต้องมีศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ถ้าหากปัญหาและความต้องการมีหลายอย่างในขณะเดียวกัน จะต้องเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ซึ่งจะต้องสำรวจและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการต่างๆ ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนากระบวนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้จากรูปแบบที่พัฒนาจากแนวคิดไปสู่การปฏิบัติที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาชุมชน ทั้ง 7 ขั้นตอน เท่านั้น แต่ยังขาดการประเมินขั้นตอนว่ามีข้อบกพร่องหรือต้องเพิ่มเติมในประเด็นใดบ้าง โดยเฉพาะการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่สามารถเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์กันของแต่ละตัว ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้การวิจัยเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย จะทำให้งานวิจัยมีคุณค่าต่องานพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ณรัชชอร์ ศรีทอง. (2558). กระบวนการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ฟังตนเองได้อย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- ธีระภัทรา เอกผายชัยสวัสดิ์. (2553). ชุมชนศึกษา (Community Study). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). กลาพัฒนากร. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2560). แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา: จากความมั่งคั่งทางวัตถุสู่ความอยู่ดีมีสุขประชาชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.